

УДК 338.3:492.3.003.13

В. О. Костроміна,
аспірант, Класичний приватний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОПРОДУКТОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

У статті розглянуто проблеми зернопродуктового підкомплексу та запропоновано стратегію його подальшого розвитку.

In article functioning problems of grainproduct complex and the strategy of its further development is offered.

Ключові слова: ефективність, зерно, зернопродуктовий підкомплекс, концепція, розвиток, стратегія.

ВСТУП

Вирішення проблем функціонування зернопродуктового підкомплексу тісно пов'язане зі збільшенням обсягів виробленого зерна, покращенням його якості та підвищенням ефективності його виробництва. Як цінний продукт, що забезпечує продовольчу безпеку країни, зерно як товар користується значним попитом на вітчизняному і закордонному ринках. Зерновиробництво є одним із основних джерел грошових надходжень для сільськогосподарських товаровиробників

Негативні тенденції, що відбуваються в агротехнології (досить низька забезпеченість підприємств — виробників зерна добривами, засобами захисту рослин, технічними ресурсами), значною мірою позначились на обсягах виробництва високоякісного зерна та рівні його ефективності. Не можна також залишити поза увагою такі проблеми, як: невизначеність в обсягах внутрішнього ринку зерна, відсутність гарантій в об'єктивній оплаті за реалізовану продукцію з боку держави, укладення маршрутів постачання зернопродукції через значну кількість посередників, недосконала законодавча база для забезпечення нормальних експортних шляхів, а також сильний диспаритет

цін на промислову та сільськогосподарську продукцію [2, с.34].

Стратегічні аспекти розвитку зернопродуктового підкомплексу розглядали у своїх працях Лебедев К.А.[1], Радченко Н.В.[4], Плотнікова М.Ф., Мосейчук В.В.[3] та інші науковці.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Мета статті — провести аналіз ефективності виробництва зерна та запропонувати стратегію подальшого розвитку зернопродуктового підкомплексу.

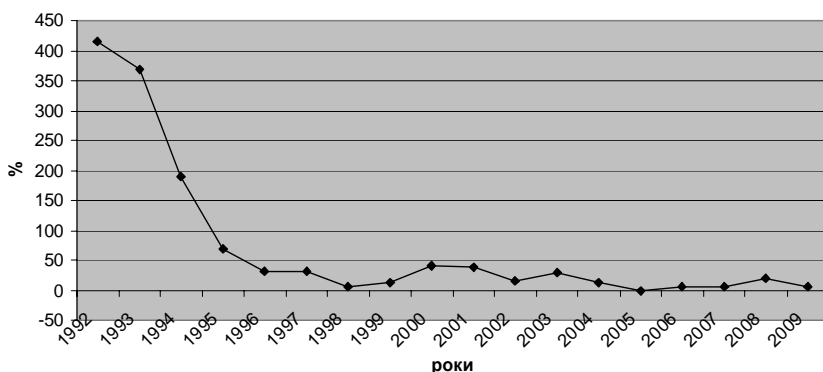
РЕЗУЛЬТАТИ

Аналіз діяльності зернового господарства дає підстави стверджувати, що без вжиття екстрених кардинальних заходів Україна може не повернути втрачені позиції великої зернової країни в Європі.

Про це свідчить і динаміка врожайності озимої пшениці — основної зернової культури (42,5 ц/га у 1990 році і 28,5 — у 2009 році) — і рентабельність зернової галузі (рис. 1).

У загальному обсязі виробництва зернових культур переважає озима пшениця, але її якість значно погіршилась. Це частково зумовлено недостатньою забезпеченістю технічними засобами, нестачею коштів на придбання органічних і мінеральних добрив, засобів захисту рослин від шкідників та хвороб. Нерідко використовується посівний матеріал неналежної якості, порушуються технології виробництва недотриманням правильних сівозмін. Останнім часом відчутнішою стає залежність зернового господарства від погодних умов.

Першочерговим у стратегії розвитку зернового господарства, що є сировинною базою для

Рис. 1. Рентабельність зернової галузі по Запорізькій області з 1992 по 2009 роки

усього зернопродуктового підкомплексу є недопущення у подальшому зменшення обсягів виробництва зерна. Зерновиробники повинні повністю задовольняти внутрішні потреби держави у продовольчому та фуражному зерні та збільшувати експортні можливості.

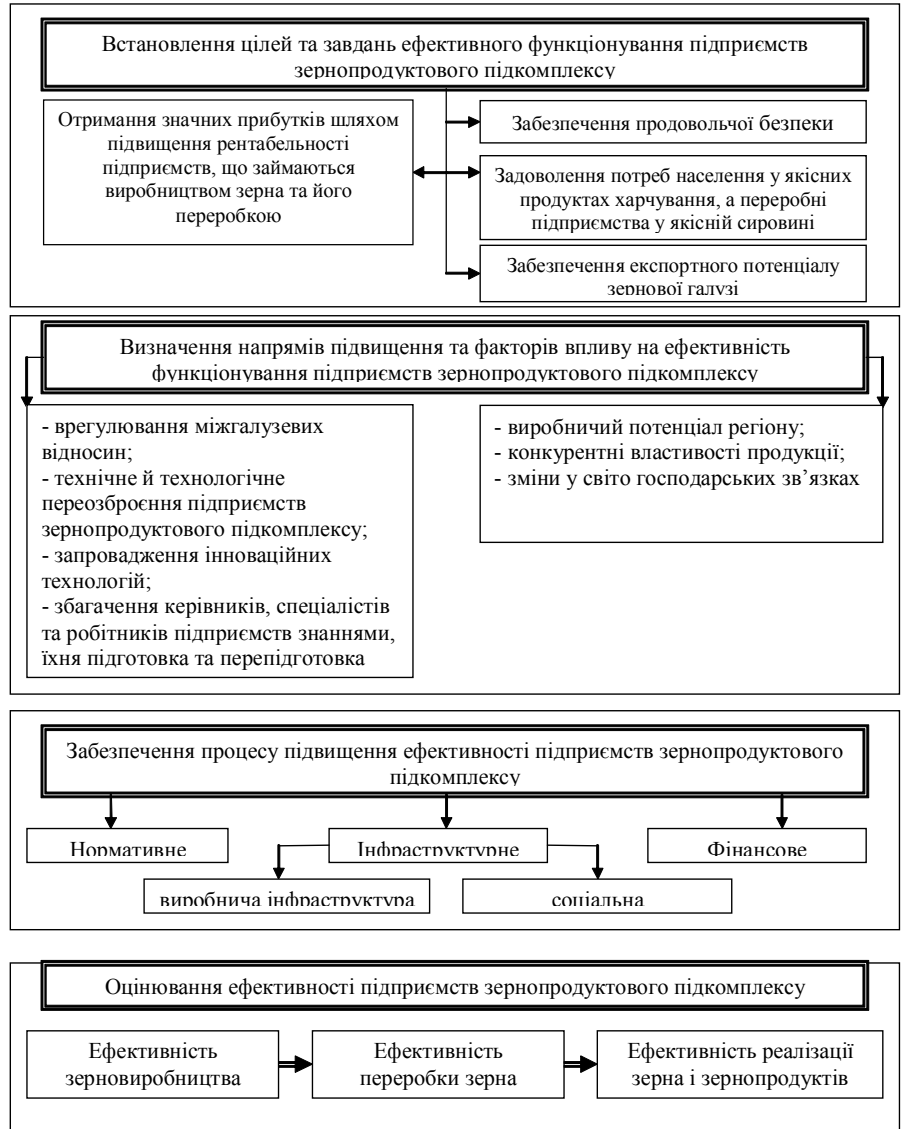
Реалізацію стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу необхідно розпочинати з його стабілізації, використання економічних, організаційних, техніко-технологічних важелів для збільшення обсягів виробництва продукції.

Концепцією в загальному розумінні є письмовий виклад будь-якої стратегії. Концепція розвитку зернопродуктового підкомплексу являє собою сукупність поглядів зерновиробників, переробників зерна, підприємств із зберігання, транспортування зерна на цілі, завдання та основні напрями розвитку підкомплексу.

При розробці стратегії розвитку зернопродуктового підкомплексу важливо враховувати виробничий потенціал регіону, реальні конкурентні властивості продукції та зміни, що відбуваються у світогосподарських зв'язках під впливом глобалізаційних факторів (рис. 2).

Функціонування підприємств зернопродуктового підкомплексу далеко від їх потенційних можливостей. Це підтверджується дуже низьким рівнем рентабельності та незначною їх завантаженістю. Виробничий потенціал підкомплексу в середньому використовується менше ніж на 50%.

Головною умовою успішного функціонування підприємства є конкурентоздатність товару, який воно представляє на ринку. Дана характеристика вказує на можливості товару задовольняти потреби покупців, не відставати при порівнянні з аналогічними товарами інших виробників та продаватися за цінами не нижче середньоринкових. Основними факторами конкурентоздатності зерна, що виробляється у

Рис. 2. Концептуальні підходи до підвищення ефективності підприємств зернопродуктового підкомплексу

Запорізькій області, є рівень його якості, інфраструктура та ціна.

Виконуючи обліково-вимірну, регулюючу, розподільчу та стимулюючу функції, ціна стала найбільш визначальним фактором у виробництві зерна. Перевагу цінового фактора можна забезпечити за рахунок зменшення кількості комерційних структур на шляху від виробників до покупців зерна. Мова йде про реалізацію зерна на товарних біржах, що є дієвим механізмом формування відносно високих рівнів цін. І хоча у Запорізькій області функціонує лише одна товарна біржа, що може вести торги зерном, все більше виробників, маючи бажання отримати справедливую ціну за свій товар, стають її учасниками.

Важливе значення у підвищенні конкурентоздатності суб'єктів зернопродуктового підкомплексу має фактор розвитку інфра-

структури. Та, безумовно, основним фактором конкурентоздатності товару є рівень його якості. І хоча останнім часом характеристика зерна за цим показником дещо погіршилась (серед загального обсягу валового збору значно збільшилась частка фуражного зерна), в цілому, зерно, зібране у Запорізькій області, можна класифікувати як натуральне, що дає йому значну перевагу над генномодифікованим зерном.

Підприємства зернопродуктового підкомплексу здійснюють свою діяльність в умовах нестійкого зовнішнього і внутрішнього середовища. До основних чинників, що постійно впливають на підприємства, належать кризові явища в економіці країни, зміни в структурі попиту, зміни платоспроможності населення, впровадження нових технологій, зміна структури персоналу та ін. Заради збереження своєї конкурентоспроможності на ринку, забезпечення стійкого функціонування підприємствам необхідно постійно адаптуватися до змін, що відбуваються, і вносити коригування у свою діяльність. Від підприємства потрібна наявність певних адаптивних можливостей, що дають йому змогу швидко та ефективно реагувати на зміни.

Стратегічно важливим є техніко-технологічне переозброєння підприємств зернопродуктового підкомплексу. Оскільки устаткування цих підприємств є застарілим, зношеність основних виробничих фондів складає близько 60%, лише 10% наявного обладнання відповідає сучасному світовому рівню, а значну долю у виробництві продукції займає ручна праця.

Стратегія техніко-технологічного переозброєння повинна мати три основні напрями:

- реконструкція існуючих спеціалізованих підприємств;
- будівництво нових підприємств;
- виробництво зерна у фермерському та особистому селянському господарствах з використанням правильних сівозмін [1, с. 120].

У подальшому розвитку зернопродуктового підкомплексу значну увагу необхідно приділити врегулюванню міжгалузевих відносин між виробниками зерна, переробними підприємствами та галузями матеріально-технічного забезпечення процесів виробництва та переробки зерна. Це передбачає вдосконалення системи ціноутворення на сільськогосподарську і промислову продукцію, розвиток більш тісної міжгалузевої інтеграції та господарської кооперації, відродження прямих зв'язків між суб'єктами зернопродуктового підкомплексу.

Головною рушійною силою розвитку зерно-

продуктового підкомплексу регіону є зміцнення інноваційної бази. Формування потенціалу інноваційного розвитку визначають технічні нововведення та управлінські інновації. Технічне переозброєння підприємства для використання передових технологій вимагає значних капітальних вкладень, а за відсутністю коштів це ускладнюється пошуком інвесторів або накладанням на підприємство кредитного тягаря. Для реалізації управлінських інновацій керівникам та менеджерам підприємств достатньо мати відповідну освіту та постійно збагачувати свої знання новими відкриттями у сфері управління.

В умовах глобалізації органи управління на всіх рівнях повинні приділяти постійну увагу зняттю бар'єрів розвитку підприємств зернопродуктового підкомплексу при реалізації їх конкурентних переваг і передбачати взаємодію між бізнесом та державою [4, с. 123].

ВИСНОВКИ

Для зернопродуктового підкомплексу характерним є значне зменшення прибутковості внаслідок підвищення собівартості виробництва.

Стратегія перспективного розвитку зернопродуктового підкомплексу повинна включати такі заходи: врегулювання міжгалузевих відносин; техніко-технологічне переозброєння; запровадження інноваційних технологій; збагачення керівників, спеціалістів та робітників підприємств знаннями, їхня підготовка та перепідготовка; взаємодія між бізнесом та державою.

Література:

1. Лебедев К.А. Стратегія розвитку зернопродуктового підкомплексу України / К.А.Лебедев // Економіка АПК. — 2009. — № 3. — С. 119—123.
2. Пилипенко І.В. Концептуальні проблеми та шляхи поліпшення ефективності функціонування зерно виробничого підкомплексу / І.В.Пилипенко // Вісник СНАУ. — 2010. — № 5/2. — С. 34—38.
3. Плотнікова М.Ф., Мосейчук В.В. Стратегічні орієнтації підприємств хлібопекарської промисловості / М.Ф. Плотнікова, В.В.Мосейчук // Економіка АПК. — 2007. — № 12. — С. 42—48.
4. Радченко Н.В. Развитие конкурентной стратегии зернопроизводства в Крымском регионе / Н.В.Радченко // Економіка АПК. — 2007. — № 9. — С. 120—123.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2010 р.